

Rozwiązując tę całkę, dojdziemy do równań cykloidy.

Niech $k = -1$. W takim razie

$$x = c \int \frac{y dy}{\sqrt{1-c^2 y^2}} + C_1 = -\frac{1}{c} \sqrt{1-c^2 y^2} + C_1.$$

Otrzymujemy więc równanie koła, którego środek leży na osi x :

$$(x - C_1)^2 + y^2 = \frac{1}{c^2}$$

Czyniąc $k = 2$, otrzymalibyśmy równanie paraboli.

* RÓWNANIA LINJOWE.

Równanie różniczkowe dowolnego rzędu nazywa się linjowym, jeżeli funkcja y i jej pochodne występują tylko w pierwszej potęgze. Postacią ogólną równania linjowego n -go rzędu jest:

$$y^{(n)} + X_1(x) \cdot y^{(n-1)} + X_2(x) \cdot y^{(n-2)} + \dots + X_{n-1}(x) \cdot y' + X_n(x) \cdot y = X(x).$$

Jeżeli prawa strona tego równania jest tożsamościowo równa zeru: $X(x) \equiv 0$, wówczas równanie nazywamy niepełnym albo zredukowanym; w przeciwnym razie mamy równanie pełne.

Badanie równań linjowych rozpoczniemy od poznania własności równania zredukowanego.

1/ Jeżeli jakaś funkcja $y_1(x)$ jest całką równania zredukowanego, to funkcja $c y_1(x)$ / c - wielkość stała/ jest też całką tego równania.

Gdy bowiem podstawimy $c y_1(x)$ do równania, będziemy mogli c ze wszystkich wyrazów wynieść przed nawias. Czynniki pozostałe w nawiasie będzie równy zeru na mocy założenia.

2/ Jeżeli funkcje $y_1(x)$ oraz $y_2(x)$ są całkami równania zredukowanego, to i funkcja $c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x)$, gdzie c_1 i c_2 są to dowolne wielkości stałe, jest też całką tego równania.

Oznaczmy lewą stronę równania zredukowanego przez $F(y)$. Jeżeli podstawimy do równania na miejsce y funkcję $c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x)$, to będziemy mogli lewą stronę równania przedstawić w postaci $c_1 F(y_1) + c_2 F(y_2)$. Lecz $F(y_1) = 0$ oraz $F(y_2) = 0$ z założenia, więc i

$$F[c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x)] = c_1 F(y_1) + c_2 F(y_2) = 0.$$

A zatem $c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x)$ jest istotnie całką danego równania.

Możemy powiedzieć ogólnie, że jeżeli

$$y_1(x), y_2(x), \dots, y_k(x)$$

są całkami równania zredukowanego, to kombinacja linjowa:

$$c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x) + \dots + c_k y_k(x)$$

$$\frac{d\Delta}{dx} = \begin{vmatrix} a'_1 & b'_1 & c'_1 \\ a_2 & b_2 & c_2 \\ a_3 & b_3 & c_3 \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} a_1 & b_1 & c_1 \\ a'_2 & b'_2 & c'_2 \\ a_3 & b_3 & c_3 \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} a_1 & b_1 & c_1 \\ a_2 & b_2 & c_2 \\ a'_3 & b'_3 & c'_3 \end{vmatrix}$$

Dla udowodnienia tego wystarczy rozwinąć Δ na sumę iloczynów i zróżniczkować. Twierdzenie to dotyczy oczywiście wyznaczników o dowolnej liczbie wierszy i kolumn.

Zróżniczkujemy według powyższego wzoru wyznacznik Wronskiego.

$$\begin{aligned} \frac{dW}{dx} = & \begin{vmatrix} y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ y''_1 & y''_2 & y''_3 & \dots & y''_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y_1^{(n-1)} & y_2^{(n-1)} & y_3^{(n-1)} & \dots & y_n^{(n-1)} \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} y_1 & y_2 & y_3 & \dots & y_n \\ y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ y''_1 & y''_2 & y''_3 & \dots & y''_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y_1^{(n-1)} & y_2^{(n-1)} & y_3^{(n-1)} & \dots & y_n^{(n-1)} \end{vmatrix} + \\ & + \dots + \begin{vmatrix} y_1 & y_2 & y_3 & \dots & y_n \\ y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ y''_1 & y''_2 & y''_3 & \dots & y''_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y_1^{(n-2)} & y_2^{(n-2)} & y_3^{(n-2)} & \dots & y_n^{(n-2)} \\ y_1^{(n)} & y_2^{(n)} & y_3^{(n)} & \dots & y_n^{(n)} \end{vmatrix} \end{aligned}$$

Wszystkie wyznaczniki składowe, prócz ostatniego, mają po dwa wiersze jednakowe; takie wyznaczniki zaś, jak wiadomo,

są równe zeru. A zatem pochodną wrońskiana będzie:

$$\frac{dW}{dx} = \begin{vmatrix} y_1 & y_2 & y_3 & \dots & y_n \\ y_1' & y_2' & y_3' & \dots & y_n' \\ y_1'' & y_2'' & y_3'' & \dots & y_n'' \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y_1^{(n-2)} & y_2^{(n-2)} & y_3^{(n-2)} & \dots & y_n^{(n-2)} \\ y_1^{(n-1)} & y_2^{(n-1)} & y_3^{(n-1)} & \dots & y_n^{(n-1)} \end{vmatrix}$$

Powstaje ona z wyznacznika przez zastąpienie w ostatnim wierszu pochodnej $(n-1)$ -go rzędu przez pochodną n -go rzędu. ^{x)}

Przenieśmy w danym równaniu redukowanym wszystkie wyrazy oprócz pierwszego na prawą stronę:

$$y^{(n)} = -X_1 y^{(n-1)} - X_2 y^{(n-2)} - X_3 y^{(n-3)} - \dots - X_{n-1} y' - X_n y.$$

Podstawiając zamiast y wartości szczególne y_1, y_2, \dots, y_n , otrzymamy szereg równości:

$$y_1^{(n)} = -X_1 y_1^{(n-1)} - X_2 y_1^{(n-2)} - X_3 y_1^{(n-3)} - \dots - X_{n-1} y_1' - X_n y_1$$

$$y_2^{(n)} = -X_1 y_2^{(n-1)} - X_2 y_2^{(n-2)} - X_3 y_2^{(n-3)} - \dots - X_{n-1} y_2' - X_n y_2$$

.....

$$y_n^{(n)} = -X_1 y_n^{(n-1)} - X_2 y_n^{(n-2)} - X_3 y_n^{(n-3)} - \dots - X_{n-1} y_n' - X_n y_n$$

Pomnóżmy wyrazy ostatniego wiersza wrońskiana przez

x) Widać to zwrócić z przykładu $0 = \begin{vmatrix} y_1 & y_2 \\ y_1' & y_2' \end{vmatrix} = y_1 y_2' - y_2 y_1'$

$$\frac{d\Delta}{dx} = \cancel{y_1' y_2'} - \cancel{y_2 y_1''} + y_1'' y_2 - y_2 y_1'' = \begin{vmatrix} y_1 & y_2 \\ y_1'' & y_2'' \end{vmatrix}$$

spółczynnik $-X_1$:

$$-WX_1 = \begin{vmatrix} y_1 & y_2 & y_3 & \dots & y_n \\ y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ -X_1 y_1^{(n-1)} & -X_2 y_2^{(n-1)} & -X_3 y_3^{(n-1)} & \dots & -X_n y_n^{(n-1)} \end{vmatrix}$$

Następnie pomnożmy wyrazy pierwszego wiersza tego wyznacznika przez $-X_n$, drugiego wiersza przez $-X_{n-1}$, trzeciego przez $-X_{n-2}$ i t.d., przedostatniego przez $-X_2$ i dodajmy to odpowiednich wyrazów ostatniego wiersza, wskutek czego wartość wyznacznika się nie zmieni. Uwzględniając wyżej napisane równości, otrzymamy:

$$-WX_1 = \begin{vmatrix} y_1 & y_2 & y_3 & \dots & y_n \\ y'_1 & y'_2 & y'_3 & \dots & y'_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y_1^{(n)} & y_2^{(n)} & y_3^{(n)} & \dots & y_n^{(n)} \end{vmatrix}$$

Porównyując ten wyznacznik z wyznacznikiem, wyrażającym pochodną wronskiana, widzimy, że

$$\frac{dW}{dx} = -WX_1.$$

Całkując to po uprzednim oddzieleniu zmiennych, znajdziemy:

$$\int \frac{dW}{W} = - \int X_1 dx,$$

czyli

$$\log W = - \int X_1 dx + \log C,$$

skąd

$$W(x) = C e^{\int_{x_0}^x X_1(x) dx}.$$

Dla wyznaczenia stałej C uczynimy $x = x_0$:

$$W(x_0) = C$$

A zatem

$$W(x) = W(x_0) \cdot e^{\int_{x_0}^x X_1(x) dx}.$$

Przypuśćmy, że dla wartości $x = x_0$ układ jest zasadniczy, t. zn. $W(x_0) \neq 0$. W takim razie układ ten będzie zasadniczym przy dowolnej wartości zmiennej x , gdyż funkcja wykładnicza $e^{\int_{x_0}^x X_1(x) dx}$ jest naogół różna od zera. Tylko w pewnych punktach osobliwych $\int_{x_0}^x X_1(x) dx = \infty$; $e^{\int_{x_0}^x X_1(x) dx} = 0$; $W(x) = 0$. Punkty te można jednak z pod naszego rozważania wykluczyć.

Z równania

$$W(x) = C \cdot e^{\int_{x_0}^x X_1(x) dx}$$

łatwo wywnioskować, że dwa wyznaczniki Wronskiego danego równania /utworzone z różnych całek tego równania/ mogą różnić się tylko stałą C .

Udowodnimy teraz, że jeżeli mamy $n+1$ całek równanie różniczkowego n -go rzędu, to pomiędzy temi całkami musi zachodzić zawsze związek linjowy.

Niech będą dane całki szczególne: y_1, y_2, \dots, y_n .

Utwórzmy wyznacznik, mający $n+1$ wierszy i tyleż kolumn:

$$\begin{vmatrix} y, & y_1, & y_2, & \dots & y_n \\ y, & y_1, & y_2, & \dots & y_n \\ y', & y_1', & y_2', & \dots & y_n' \\ y'', & y_1'', & y_2'', & \dots & y_n'' \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ y^{(n-1)}, & y_1^{(n-1)}, & y_2^{(n-1)}, & \dots & y_n^{(n-1)} \end{vmatrix} = 0.$$

Wyznacznik ten jest równy zeru, gdyż posiada dwa wiersze jednakowe. Rozwińmy go według elementów pierwszego wiersza: pierwszy podwyznacznik /minor/ jest wyznacznikiem Wronskiego; tak samo podwyznaczniki następne. Wyznacznik utworzony będzie więc równy:

$$y c e^{\int_{x_0}^x \tilde{X}_1 dx} - y_1 c_1 e^{\int_{x_0}^x \tilde{X}_1 dx} + y_2 c_2 e^{\int_{x_0}^x \tilde{X}_1 dx} - \dots \pm y_n c_n e^{\int_{x_0}^x \tilde{X}_1 dx} = 0,$$

albo

$$e^{\int_{x_0}^x \tilde{X}_1 dx} (cy - c_1 y_1 + c_2 y_2 - \dots \pm c_n y_n) = C.$$

Ponieważ pierwszy czynnik tego iloczynu jest różny od zera, więc

$$cy - c_1 y_1 + c_2 y_2 - \dots \pm c_n y_n = 0,$$

co dowodzi słuszności twierdzenia.

Dane są całki szczególne y_1, y_2, \dots, y_n . Chcemy

gdzie x jest nową niewiadomą. Kolejne pochodne y -ka są równe:

$$y' = x' y_1 + x y_1'$$

$$y'' = x'' y_1 + 2x' y_1' + x y_1''$$

$$y^{(n)} = x^{(n)} y_1 + n x^{(n-1)} y_1' + \frac{n(n-1)}{2} x^{(n-2)} y_1'' + \dots + n x' y_1^{(n-1)} + x y_1^{(n)}$$

Po podstawieniu tych pochodnych do równania zredukowanego otrzymamy:

$$F(y) = F(y_1, x) = y_1 x^{(n)} + x^{(n-1)} (n y_1' + Q_2 y_1) + \dots +$$

$$+ x \cdot F(y_1) = 0, \quad \text{Patrz str. 182 wyraz (A)}$$

gdzie

$$F(y_1) = y_1^{(n)} + Q_2 y_1^{(n-1)} + \dots + Q_{n-2} y_1'' +$$

$$+ Q_{n-1} y_1' + Q_n y_1 = 0. \quad \text{Patrz str. 177}$$

Dzieląc otrzymane równanie przez y_1 i podstawiając $x' = u$; $x'' = u'$ i t.d. znajdziemy:

$$u^{(n-1)} + \frac{Q_2}{y_1} u^{(n-2)} + \dots + \frac{Q_n}{y_1} u = 0.$$

$$F(y_1) = 0$$

Jest to równanie liniowe zredukowane rzędu $(n-1)$ -go.

Jeżeli do tego równania podstawimy $\frac{u'}{u} = v$, czyli $u = e^{\int v dx}$, dostaniemy równanie rzędu $(n-1)$ -go, lecz już nie liniowe.

Gdybyśmy wprost do równania $F(y) = 0$ podstawili

$\frac{y'}{y} = v$, czyli $y = e^{\int v dx}$, $\frac{y''}{y} = v' + v^2$ i t.d., to w otrzymanym równaniu rzędu $(n-1)$ -go występowałyby już potęgi wyższe; nie byłoby więc to równanie linjowe.

Każde więc równanie linjowe możemy sprowadzić do rzędu o jedność niższego, przyczem jeżeli znamy całkę szczególną, to otrzymane równanie jest także linjowe, w przeciwnym zaś razie nie.

Wniosek. Znając dwie całki równania linjowego, można rząd jego obniżyć o 2 i t.d.

Przykład. Dane jest równanie różniczkowe:

$$y'' + X_1 y' + X_2 y = 0,$$

którego znaną całką szczególną jest $y_1(x)$. Podstawimy $y = (y_1 \cdot z)$

$$y' = y_1' \cdot z + y_1 \cdot z'$$

$$y'' = y_1'' \cdot z + 2y_1' z' + y_1 z''$$

Otrzymamy:

$$y_1'' z + 2y_1' z' + y_1 z'' + X_1 y_1' z + X_1 y_1 z' + X_2 y_1 z = 0.$$

Grupujemy wyrazy w sposób następujący:

$$y_1 z'' + (2y_1' + X_1 y_1) z' + (y_1'' + X_1 y_1' + X_2 y_1) z = 0. \quad (A)$$

Wyrażenie w ostatnim nawiasie jest $\stackrel{=0}{=}$ zerem, gdyż spełnia równanie dane; a zatem

$$y_1 z'' + (2y_1' + X_1 y_1) z' = 0.$$

Oznaczmy teraz $z' = u$, $z'' = u'$:

$$y_1 \cdot \frac{du}{dx} + u(2y_1' + X_1 y_1) = 0.$$

Oddzielamy następnie zmienne i dzielimy przez y_1 :

$$\frac{du}{u} + (X_1 + \frac{2y_1'}{y_1}) dx = 0.$$

Całkując to, znajdziemy:

$$\log u + \int X_1 dx + 2 \log y_1 = \log C_1,$$

albo

$$u \cdot e^{\int X_1 dx} \cdot y_1^2 = C_1; \quad \text{Czyli } \log u + \int X_1 dx + 2 \log y_1 = \log C_1$$

A więc

$$u = z' = \frac{C_1}{y_1^2} \cdot e^{-\int X_1 dx}, \quad + 2 \log y_1 = \log C_1$$

skąd

$$z = C_1 \int \frac{e^{-\int X_1 dx}}{y_1^2} dx + C_2.$$

Całką ogólną danego równania będzie zatem

$$\text{podstawiając } y = y_1 z; \quad y = C_1 y_1 \int \frac{e^{-\int X_1 dx}}{y_1^2} dx + C_2 y_1.$$

Rozważając własności równania redukowanego, mówiliśmy, że jeżeli mamy n całek takiego równania, tworzących układ zasadniczy, to możemy utworzyć całkę ogólną równania redukowanego.

Udowodnimy przy pomocy indukcji, że układ taki istnieje.

Niech będzie dane równanie różniczkowe linjowe reduko-

wane rzędu k :

$$y^{(k)} + X_1 y^{(k-1)} + \dots + X_k y = 0,$$

dla którego y_1 jest jedną z całek szczególnych. Podstawmy $y = y_1 \cdot x$ oraz $x' = u$. Otrzymamy równanie rzędu $k-1$:

$$u^{(k-1)} + P_1 u^{(k-2)} + \dots + P_{k-1} u = 0.$$

Przypuśćmy, że całki szczególne u_1, u_2, \dots, u_{k-1} tego równania tworzą układ zasadniczy, t.zn., że wrońskian dla tych całek jest różny od zera:

$$W(u_1, u_2, \dots, u_{k-1}) \neq 0.$$

Z powyższych całek szczególnych mamy:

$$x_1 = \int u_1 dx; \quad x_2 = \int u_2 dx; \quad \dots \quad x_{k-1} = \int u_{k-1} dx.$$

A zatem dla rozpatrywanego równania rzędu k będą następujące całki szczególne:

$$y_1, \quad y_1 \int u_1 dx, \quad y_1 \int u_2 dx, \quad \dots \quad y_1 \int u_{k-1} dx.$$

Utwórzmy z tych k całek wyznacznik Wrońskiego:

$$\begin{aligned} W(y_1, y_1 x_1, y_1 x_2, \dots, y_1 x_{k-1}) &= \\ &= x^{k-1} \cdot W(u_1, u_2, \dots, u_{k-1}) \neq 0. \end{aligned}$$

Wrońskian $W(u_1, u_2, \dots, u_{k-1})$ jest z założenia różny od zera; również czynnik x^{k-1} nie jest tożsamościowo zerem. A zatem rozpatrywany wyznacznik nie równa się tożsamościowo zeru, czyli układ k całek szczególnych danego równania k rzędu jest zasadniczy.

Jeżeli więc powyższe twierdzenie jest słuszne dla równań rzędu drugiego, to jest słuszne i dla równań rzędu trzeciego, a stąd i dla równań stopnia czwartego i t.d.

+ RÓWNANIA LINJOWE REDUKOWANE O SPÓŁCZYNNIKACH STAŁYCH.

Dane jest równanie linjowe:

$$y^{(n)} + a_1 y^{(n-1)} + a_2 y^{(n-2)} + \dots + a_{n-1} y' + a_n y = 0,$$

gdzie a_1, a_2, \dots, a_n są to liczby stałe. Uczynimy za-
dość temu równaniu, podstawiając $y = e^{kx}$ i dobierając odpo-
wiednią wartość dla k . Wówczas

$$y' = k \cdot e^{kx}, y'' = k^2 \cdot e^{kx}, \dots, y^{(n)} = k^n \cdot e^{kx};$$

dane równanie przyjmie postać:

$$e^{kx} (k^n + a_1 k^{n-1} + a_2 k^{n-2} + \dots + a_{n-1} k + a_n) = 0.$$

Czynnik e^{kx} jest naogół różny od zera; musi więc być

$$f(k) \equiv k^n + a_1 k^{n-1} + \dots + a_{n-1} k + a_n = 0.$$

Równanie $f(k) = 0$ nazywa się **równaniem charakterystycznym** danego równania linjowego. Jest to zwykłe równanie algebraiczne n -go stopnia. Napisać je można wprost, zastępując w danym równaniu y przez k , zaś rząd pochodnej przez równy jej wykładnik potęgi.